

esszékre emlékeztetnek. Ez is alátámasztja azt a megállapítást, amelyet Kiss Endre idézett a konferencia beköszöntőjében, felelevenítve annak az újságírónak a szavait, aki Kiss Árpádról így nyilatkozott: „Ő volt az egyetlen, aki számomra bebizonyította, hogy a pedagógia valóban művelhető tudomány, mert sok-sok szakkönyv és szakkikk elolvasása után is úgy éreztem, jobb esetben is a témába vágó esszéket olvasok.”

Interdiszciplináris pedagógia. A Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai. Kiss Árpád Archívum könyvsorozata I. kötet. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék, 2001.

Sinka Edit

Olvasásfejlesztés, könyvtárhasználat...

Az olvasás évének nyitányán igényes kiállítású és tartalmú kis könyv látott napvilágot a Nemzeti téka című sorozat köteteként, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete munkatársának gondozásában. Nagy Attila szerint, aki csaknem három évtizede kitartóan szolgálja a hazai művelődés, olvasóvá nevelés és nevelődés ügyét, elérkezett az ideje annak, hogy „a közvetlen iskolai gyakorlatba próbáljuk átültetni mindazt, amit az olvasásfejlesztés témájáról eddig alapvető elvi és gyakorlati megfontolásnak, módszernek tartottunk”.

A mint azt Nagy Attila a könyv előszavában jelzi, az 1997 szeptemberétől zajló három (tan)éves kísérlet arra kívánt választ adni, „hogyan vizsgáznak a hétköznapi, falusi, kisvárosi iskolák osztálytermeiben azok az elméleti közelítésmódok és módszertani fogások, eljárások, amelyeket konferenciákon, publikációkban, szakmai eszmecserekből több-kevesebb egyetértéssel elfogadtunk”. A „vizsgáztatásra” 6 magyarországi település – Budapest, Ebes, Gödöllő, Hatvan, Tiszafüred, Vásárosnamény – 8 iskolájában mintegy 30 pedagógus vállalkozott. A kísérlet az általános és középiskola (gimnázium és szakközépiskola) szinte valamennyi évfolyamát „megcélolta”. A közreműködő – nagyon sok többletmunkát vállaló és ezáltal nemcsak nehézségekben, hanem sok-sok szakmai és emberi örömben is részesülő – pedagógusok tizenkétféle szaktárgygyal vettek részt a munkában, nem beszélve az alsó tagozatos tanítókról és a kísérletet beleegyezésükkel és óralátogatásaikkal támogató igazgatókról.

A kötetet lapozgatva az örömteli rácsodálkozás jóérzése tölti el az olvasót, hiszen a pedagógusok őszinte élménybeszámolóiból nemcsak az a már eddig is többnyire elfogadott tény igazolódott, hogy bizonyos tantárgyak (irodalom, történelem) különösképpen alkalmasak az olvasás- és könyvtárpedagógiai módszerek alkalmazására, hanem az is, hogy szinte valamennyi ismeretanyag átadását élvezetesebbé és sikeresebbé teszi az átgondolt, tudatos könyvtárhasználat és olvasásfejlesztés. Ebesen például a technika tantárgy keretében többször szerveztek könyvtári órát, és az 5., 6. és 7. osztályos gyerekek a tartalomjegyzék, a név-és tárgymutató használatától egy újság írásán, szerkesztésén át lépésenként jutottak el a magasabb szintű szellemi feladatok technikai kivitelezéséig – fokozatosan rászokva a könyvek, folyóiratok használatára. A vásárosnaményi II. Rákóczi Fe-

renc Gimnázium 7., 8. és 9. osztályában többek között Hajdú István fizikatanár alkalmazta az olvasásfejlesztési programot. Beszámolójában így summázza tapasztalatait: „Ez a tanítási stílus jónak tűnik, hiszen napjainkban a modern technikai-audovizuális eszközök egyre jobban háttérbe szorítják a könyvek világát. Mivel az ifjúság ebben az életkorban a legfogékonyabb a szépre, a jóra, ösztönözni kell őket igényes, személyiségformáló könyvek olvasására is. Ezért tartom jó kezdeményezésnek ezt a kísérletet.” A gyerekek a tárgyalt témában jelentős szerepet játszó tudósok munkásságát tanulmányozták, fizikátörténeti adatokat, ismereteket gyűjtöttek önálló „kutatómunkával”, kiselőadásokat tartottak, mindezzel igazolva, hogy „a tanórákon az olvasmányélményeket a tanulók eredményesen alkalmazhatják az új anyag elsajátításában, a tanult anyag elmélyítésében, világgépük fejlesztésében”. Ugyanebben az iskolában *Herczegné Andrassy Éva* rajztanár könyvtári bűvárkodást igénylő feladatokkal fedeztette fel tanítványaival a művészi szépet. A diákok műalkotások között válogatva keresték a választ az effajta kérdésekre: Tudnak-e hatni érzelmeinkre a műalkotások?; Ki tudjuk-e fejteni színekkel érzéseinket, pillanatnyi hangulatunkat?; Szükség van-e hagyományápolásra?

Kovács Zoltán könyvtárostánár beszámolójában nem rejtette véka alá a kísérleti osztállyal kapcsolatos nehézségeket sem, ám mindezzel együtt lándzsát tört az olvasáspedagógia, a könyvtárhasználatra nevelés célkitűzései mellett: „Összesítve a program tapasztalatait, meg kell állapítani, hogy az osztályban elértük azt a maximumot, amit a gyerekek képessége meghatározott. Sajnos ez a csoport nem volt alkalmas kiemelkedő fejlődés bemutatására, mert az osztály az átlagos hatosztályos gimnáziumi osztálynál gyengébb. Ugyanakkor éppen az ilyen gyerekeknek kell célcsoportként szolgálniuk az olvasáspedagógiában, mert nekik különösen szükségük van arra, hogy valamilyen módon olvasásra, szókincsük gyarapítására, könyvtárhasználatra, könyvtárba járásra, önálló gondolkodásra szoktassuk őket.”

A hatvani Damjanich János Ipari Szakképzési Intézet II. intenzív tagozatán „négy tantárgyban (irodalom, történelem, matematika, kémia) vállalták a kollégák, hogy tantárgyanként, havonta egy-egy alkalommal olyan feladatot adnak a tanulóknak (egyéneknek, csoportoknak, alkalomszerűen az egész osztálynak), melyek megválaszolásához nem elegendő tankönyveik forgatása, elolvasása...” A kötet színes válogatást közöl a különösen sikeres irodalmi feladatokból (például: Milyen állatokról írt meséket *Aiszoposz*? Három mesét mondj el!; Legendák keresése, bemutatása – véleményezés; Saját keresztnév eredete, jelentése – híres viselői közül egyet mutass be!; *Voltaire* élete. Milyen híres személyekkel levelezett? Egyikükről tarts kiselőadást! stb). Ebben az iskolában a fejlesztő program két évig tartott, minthogy a 17 évesekből álló kísérleti osztálynak még két éve volt az érettségiig. A második tanév végi összegzésből az derült ki, hogy „ezek a tanulók kifejezetten barátságos viszonyt alakítottak ki a könyvekkel és a könyvtárral..., - lassan megtanulták a jegyzetelés technikáját, a lényegkiemelés bátorságát, az összefüggések meglátásának módját, - a kezdeti görcsös jegyzetfelolvasási kényszerből apránként kialakult a kötetlen beszéd, az egyéni véleménnyel hitelesített beszámoló az osztály nyilvánossága előtt, - szókincsük, önbizalmuk ugyancsak gyarapodott, - a program a közösséget is erősítette.”

A budapesti Babits Mihály Gimnáziumban folyó kísérleti program legfontosabb tanulságait *Nagy Jánosné* könyvtárostánár – aki a programban részt vevő kollégáknak és diákoknak az „információs birodalmat”, vagyis a könyvtári háttérrel biztosította – így összegzi: „Szükséges lenne, hogy a pedagógusképzésben, illetve továbbképzésben sokkal inkább teret kapjon és fontosságának megfelelő hangsúlyú legyen a könyv- és könyvtárhasználatra nevelés. Meggyőződésem, hogy csak akkor tudunk eredményeket elérni ezen a területen, ha megfelelően képzett, módszertanilag is jól felkészített pedagógusok és iskolai könyvtárosok együtt tartják fontosnak, hogy tanulóik a nyitott társadalomban boldogulni tudó polgárokká váljanak... Fontos lenne, hogy az oktatásügy a társadalom lel-

kiismerete legyen, hogy ne a felületesen gondolkodó, csak globális információkkal rendelkező ember lehessen sikeres, hanem a megalapozott tudással rendelkező, a kritikusan gondolkodni és önállóan cselekedni képes ember.”

A pedagógusok színes, gazdag élet- és tényanyagot tartalmazó beszámolóinak sorát a Babits Mihály Gimnázium magyartanárának, Balatoni Teréznek négy egymással összefüggő írása zárja. A hároméves munka módszereit, eredményeit értékelő összeállítás különösen érdekes és tanulságos része a diákok által írt paródiákat és a hozzáfűzött tanári reflexiókat közli, bizonyítva a diákszerzők kreatív gondolkodását, és példát, módszert kínálva a rutinba esetleg belefáradt, de új megoldásokat kereső kollégáknak is.

Miként az eddigiekből is kitűnhet, e könyvet nagyrészt a „terepvizsgálatban” részt vevő pedagógusok írták. A sok jó ötlet, tanári és tanulói kreativitás nemcsak a program megvalósítóinak önbecsülését növelheti, hanem mindenkit ráébreszthet szellemi, szakmai erőforrásainkra, aki e kötetet kézbe veszi. Elmondható, hogy a kísérlet sikeres, a „vizsga” eredményes volt. Megvalósultak a korábban rögzített alapelvek: 1. a rendszeres könyvtárhasználat az iskolai feladatok megoldásához (tankönyvön kívüli ellentmondó információforrások tudatos használatása, kiegészítő olvasmányok, kézikönyvek szócikkeiktől a monográfiáig, illetve a számítógépig); 2. a „szövetségesünk a család” gondolata; 3. az olvasásfejlesztés tantárgyközi jellege; 4. az élményközpontú tanítás, vita és kritikus gondolkodás.

A kötet fontos mérföldköve az 1989–90-es fordulat által (is) megkívánt szemléletváltásnak, melyet Nagy Attila a zárófejezetben így jellemez: „alattvalók sokasága helyett öntudatos állampolgárok tömeges képzése”. E kísérlet során igazolódni látszott „a számok nyelvén” is kimutatható rejtelmes, de talán mégsem egészen érthetetlen összefüggés: „...ott, ahol a jó könyvek olvasása, megvitatása, a saját élmény megfogalmazása az iskolai élet szerves részévé válik, ott a barátság, a szeretet, a család, az emberi kapcsolatok, a béke, a játék vagy tanulás a gyerekekkel – röviden a társ, a másik ember is sokkal fontosabbá válik.” Ezért is ajánlhatjuk jó szívvel e kötetet szülőknek, pedagógusoknak, az oktatásirányítás felelőseinek – vagyis mindazoknak, akik a felnövő nemzedékek lelki, szellemi fejlődését egyengetik.

NAGY Attila (szerk.): *Olvasásfejlesztés, könyvtárhasználat – kritikus gondolkodás. Szócikkmásolástól paródiáírásig.*
Országos Széchényi Könyvtár – Osiris K., Bp, 2001. 223 old.

Éger Veronika

Búcsúcsók Csipkerózsikának

Tündérmesét idéz a cím, és Madonna Kolbenschlag könyvének van is köze a tündérmesékhez. Legalább annyi, mint az életünknek, holott maga az élet nem tündérmese. A „jó tett helyébe jót várj” elve nemigen működik, sors és érdem ritkán találkoznak, és nem élünk boldogan, amíg meg nem halunk.

A mítosz és a mese mégiscsak az emberiség kulturális emlékezete. Aranyat érő tapasztalatokat rögzít, életmintákkal, magatartásmodellekkel szolgál. Példaanyag a nemzeti szerepeket illetően is. Hatása gyermekkorunktól kezdve átjár bennünket. A mesevilágból sok minden kiolvasható. Az információkat filozófiai, szociológiai, pszichológiai, pedagógiai szempontból egyaránt tanulságos vizsgálódás tárgyává tenni. „Aki nem hiszi, járjon utána”, vagy olvassa el Madonna Kolbenschlag immár világhírű könyvét.